DIMITRIE GĂLĂTESCU, *ȚARA MEA ŞI VIAȚA MEA CONSEMNĂRI*, BUCUREŞTI, 1985 (FRAGMENT) (I)

ŞTEFAN PURICI

Dimitrie Gălătescu, *My Country and My Life. Records*, Bucharest, 1985 (Fragment) (I)

(*Abstract*) [*]

The fragment from the memoirs in the manuscript written by the Bukovinian Dimitrie Gălătescu reproduces the events in which the author was involved in the '30s and '40s of the 20th century. The author presents events, characters and places related to his studies at the "Aron Pumnul" High School in Chernivtsi and the "Carol I" National College in Craiova. Dimitrie Gălătescu describes how he perceived and was affected by the USSR occupation of Chernivtsi, the illegal crossing of the new Soviet-Romanian border and the enrollment at the Faculty of Law at the University of Bucharest. Full of drama are the pages where young Dimitrie recounts his brief encounter with his parents and his status as "deserter". Many details are given about the training period at the School of Infantry for Reserve Officers in Ploiesti. This traineeship and the perfect mastery of the German language have shaped Dimitrie Gălătescu's subsequent military course.

Keywords: Bukovina, Ostrița, family, Lyceum, Army, refugee, deserter, military service.

Oricât de paradoxal ar părea, în cele peste 60 de mii de titluri de studii, articole, cărți privitoare la Bucovina, ponderea memorialisticii este extrem de redusă. Situația are o explicație dublă: numărul manuscriselor întocmite și păstrate în diverse fonduri publice sau personale nu este foarte mare, unele dintre ele fiind într-o stare precară și greu lizibile, iar din cele păstrate și identificate doar o mică parte a văzut lumina tiparului. Totuși, rolul lor în cunoașterea trecutului nu poate fi ignorat, mărturiile contemporanilor (prin intermediul jurnalelor, notițelor, memoriilor etc.) aducând detalii pe care de cele mai multe ori nu le găsim în actele și în cronicile oficiale, contribuind la conturarea unei imagini a perioadei descrise în culori mult mai bogate decât s-ar putea realiza doar pe baza izvoarelor documentare. În acest context, amintirile bucovineanului Dimitrie Gălătescu[1], acoperind

[*] Traducere: Ştefan Purici.

[1] Dimitrie Gălătescu este autorul unui alt manuscris, redactat câțiva ani mai târziu: *Drumuri pe zăpadă. Consemnări* (Bucureşti, 1988, 248 p.), pe care Vasile I. Schipor l-a pregătit pentru tipar,

Analele Bucovinei, **XXVII**, *1* (54), p. 311–330, Rădăuți – Bucureşti, 2020

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

două epoci istorice cu regimuri politice diferite (perioada interbelică, cu regimul monarhiei parlamentare, anii celui de-al Doilea Război Mondial, cu regimurile autoritare ale lui Carol al II-lea și Ion Antonescu, și perioada postbelică, cu regimul totalitar comunist), sunt extrem de interesante din perspectiva studierii fenomenelor integrării, adaptării, rezistenței, înfruntării sau compromisului pe care le putem urmări în relația între individ și regim, între om și colectivitate, între cetățean și stat. Rândurile așternute pe hârtie la începutul anilor '80 ai secolului al XX-lea[2] reproduc momente în care tinerii sau vârstnicii, copiii ori femeile acționează sau nu reacționează în condiții de normalitate, dar și în circumstanțe de stres social, de pervertire a valorilor democratice, de golire de substanță a structurilor comunitare. Este o „oglindă" în care ne putem privi și evalua, postându-ne în situațiile prin care a trebuit să treacă un om, o familie, o comunitate, o națiune, omenirea...

* * *

Autorul memoriilor – Dimitrie Gălătescu – s-a născut la 1 mai 1920, în comuna Ostrița, județul Cernăuți, pe malul drept al râului Prut, în familia lui Ion († 24.06.1955) și Ioana († 1967) Galatiuc, din cotul Ocop[3]. Numele „Gălătescu" a fost preluat ulterior, în preajma celui de-al Doilea Război Mondial, când membrii familiei Galatiuc au optat pentru modificarea numelui de familie[4]. Cu noul nume, aceștia apar în documentele vremii după anul 1940. Educați într-o familie cu șapte[5] copii (cinci băieți: Ilie, Vasile, Gheorghe, gemenii Costică și Dimitrie, și două fete: Maria și Veronica), Dimitrie și fratele său geamăn, Constantin, au urmat primele patru clase în școala din satul natal. Potrivit amintirilor lui Mihai Ciornei, colegul lor de clasă, cei doi gemeni erau copii liniștiți, învățau foarte bine, fiind ajutați de frații mai mari și bucurându-se de educația temeinică primită de acasă[6]. Casa lui Dimitrie Gălătescu – mare, acoperită cu tablă – a rezistat până în anul 1945, când a fost demolată pentru nevoile autorităților sovietice[7].

În perioada interbelică, comuna Ostrița a făcut parte din Plasa Cosminului, județul Cernăuți. Potrivit Recensământului populației din anul 1930, în localitate

publicându-l în patru părți: „Dimitrie Gălătescu, un autor bucovinean necunoscut și manuscrisul lucrării sale închinate satului Ostrița", în „Analele Bucovinei", Rădăuți – București, anul XVII, nr. 2 (35), 2010, pp. 529–565; anul XXVIII, nr. 1 (36), 2011, p. 225–253; anul XIX, 1 (38), 2012, pp. 175–204; anul XX, nr. 2 (41), 2013, pp. 609–628.

[2] La finalul textului, Dimitrie Gălătescu trece data: „București, 27 decembrie 1984" – n. ed.

[3] Ocop – din limba rusă, tranșeu. Denumirea acestei părți de sat se datorează tranșeelor săpate în anii Primului Război Mondial, pe terasele situate pe malul drept al râului Prut.

[4] Informație confirmată de Maria a lui Gheorghe Pasniciuc (născută în anul 1919), din Ostrița, raionul Herța. Înregistrare realizată în data de 13 mai 2010.

[5] În total, familia Gălătescu a avut nouă copii, însă doi copii au murit de mici, fiind înmormântați în cimitirul din Ostrița, alături de bunicii lor.

[6] Mihai a lui Nicolai Ciornei (născut în 1920), din Ostrița, raionul Herța, înregistrare realizată în ziua de 3 iunie 2010.

[7] Informație obținută de la Elena Harabagiu (căsătorită Toderean), născută în anul 1927, din Ostrița, raionul Herța, confirmată și de Mihai Ciornei (vezi nota 4). Înregistrare realizată în data de 24 mai 2010.

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

au fost înregistrate 2 107 persoane, din care 2 064 s-au declarat de etnie română, 15 – ucraineană, 11 – evreiască, 9 – poloneză, 7 – germană, 1 – rusă[8].

După al Doilea Război Mondial, Ostriţa a făcut parte din raionul Cernăuţi, apoi Hliboca şi, în final, Herţa. Recensământul din anul 1989 consemna în Ostriţa un număr de 3 224 de locuitori, din care 2 641 au fost trecuţi la categoria de etnici „moldoveni", 324 de români, 205 ucraineni, 42 de ruşi, 5 poloni şi 7 de alte etnii[9]. În cadrul Recensământului din anul 2001, în Ostriţa, din cei 3 686 de locuitori, 3 436 de persoane s-au declarat vorbitoare de limbă română ca limbă maternă, 183 – ucraineană, 34 – rusă, 19 – „moldovenească", 5 – armeană, 3 – poloneză, 2 – „evreiască", 2 – maghiară, 1 – bielorusă, 1 – altă limbă[10]. În urma reorganizării administrative operate în anul 2017, satul Ostriţa a devenit centrul comunei omonime, în cadrul căreia s-au reunit localităţile: Bănceni, Godineşti, Horbova, Lucoviţa, Mamornița, Mamornița Vama, Ostriţa şi Ţureni. Comuna are 85 km^2 şi peste 11 500 de locuitori.

Dimitrie Gălătescu, autorul acestor memorii, a urmat primele patru clase în şcoala primară din Ostriţa, iar apoi s-a înscris la Liceul „Aron Pumnul" din Cernăuţi, în cadrul căruia a urmat ciclul gimnazial (clasele I–III). La începutul clasei a IV-a, Dimitrie a participat la un concurs de burse pentru Colegiul Naţional „Carol I" din Craiova, în cadrul căruia au fost înfiinţate, suplimentar, două clase paralele, cu elevi bursieri din mai multe licee din ţară. Astfel, din toamna anului 1935, Dimitrie a studiat timp de doi ani de zile în această prestigioasă instituţie de învăţământ din Oltenia. Ultimele clase de liceu (VI–VIII) au fost parcurse în cadrul Liceului „Aron Pumnul" din Cernăuţi, examenul de bacalaureat fiind susţinut în luna iunie 1940.

În vara anului 1940, viaţa liniştită şi aşezată a bucovinenilor a fost tulburată de evenimentele generate de acţiunile anexioniste ale Uniunii Sovietice. După ocuparea părţii de nord a Bucovinei de către U.R.S.S., în iunie 1940, pentru Dimitrie Gălătescu, proaspăt absolvent al Liceului „Aron Pumnul" din Cernăuţi, au început peripeţiile şi peregrinările, la care s-au adăugat dramele membrilor familiei sale.

În iulie 1940, Dimitrie a trecut clandestin graniţa şi ajunge în Craiova, unde se întâlneşte cu fratele său, Gheorghe, aflat la Centrul de instrucţie al artileriei. S-a înscris apoi la Facultatea de Drept de la Bucureşti. În august 1941, a revenit la Ostriţa, iar în septembrie pleacă la Iaşi, unde se va înscrie la Facultatea de Medicină. În noiembrie 1941 a fost recrutat, fiind trimis la Şcoala de ofiţeri rezervă infanterie la Ploieşti. Fiind vorbitor de limbă germană, în iunie 1942, Dimitrie a fost trimis în Germania, unde a urmat un program de pregătire în cadrul unei unităţi de vânători de munte. La începutul anului 1943 este trimis pe front, ajungând în

[8] *Recensământul general al populaţiei României din 29 decembrie* 1930, vol. II, partea I, Bucureşti, 1938, pp. 120–121.

[9] *Распределение населения Черновицкой области по полу, возрасту, образованию, национальности, родному языку, источникам средств существования, размеру семей и жилищным условиям (по переписи 1989 г.)*, Черновцы, 1990, p. 8.

[10] http://pop-stat.mashke.org/ukraine-census-2001-lang/cernivecka.htm (6 februarie 2020).

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

Peninsula Scandinavică, în apropiere de Murmansk. După o jumătate de an de front şi de pregătire militară, revine în Austria, la Innsbruck şi Mittenwald, unde, timp de opt luni, are noi stagii de pregătire. În luna august a anului 1943 se întoarce, pentru scurt timp şi pentru ultima dată în viaţă, la Ostriţa. În iunie 1944, după finalizarea pregătirii şi susţinerea cu succes a examenelor, Dimitrie este trimis în România, devenind apoi instructor la Corpul Vânătorilor de Munte. Odată cu încheierea războiului, se reînscrie la facultate (Facultatea de Drept a Universităţii din Cluj), continuându-şi cariera militară. Este instructor de schi pentru vânătorii de munte, întâi la Cluj, apoi la Baia Mare, de unde, la începutul anului 1954, este trecut în rezervă. După multă aşteptare, în vara anului 1954 reuşeşte să se încadreze la Banca de Investiţii din Baia Mare. În anul 1955, devine student la Facultatea de Ştiinţe Economice a Institutului de Ştiinţe Economice şi Planificare din Bucureşti. Totuşi, din aceleaşi motive politice din care a fost scos din armată, la finele anului 1958 i s-a desfăcut contractul de muncă la Banca de Investiţii. A părăsit Baia Mare şi a ajuns la Bucureşti, finalizând cu succes anul IV de facultate, dar era fără vreun loc de muncă şi fără surse de venit. În iulie 1959, îi surâde norocul şi este angajat la Casa de Economii şi Consemnaţiuni Răcari, din localitatea Găieşti, judeţul Dâmboviţa. După un stagiu de şef de agenţie la Agenţia CEC Buftea (1962), a fost încadrat ca şef serviciu financiar la Institutul de Cercetări Chimico-Farmaceutice din Bucureşti. În a doua jumătate a anilor ’60, reuşeşte să ocupe un post de inspector la Banca Română de Comerţ Exterior în Bucureşti. A locuit în Bucureşti, fără să mai fi avut ocazia să-şi vadă locurile în care a copilărit, până în momentul în care Dumnezeu l-a luat la cele veşnice, în octombrie 1992, fiind înmormântat în cimitirul din Breaza, judeţul Prahova.

Cuvintele aşternute cu grijă pe hârtie de Dimitrie Gălătescu conturează adevăratul profil al personalităţii sale, caracterul uman care a marcat întreaga lui viaţă: „În toţi aceşti ani, n-am ştiut decât să pun pe primul plan misiunea şi serviciul pe care-l aveam, datoria faţă de instituţia căreia m-am consacrat cu totul, chiar şi în cele mai importante momente din viaţă punând pe primul loc datoria […]. Nu mi-a fost niciodată frică de muncă cinstită şi corectă, oricât de istovitoare ar fi fost ea; munca şi omenia, cinstea şi perseverenţa, acestea duc la înfrângerea oricăror greutăţi şi dau în mod incontestabil satisfacţia roadelor unor recolte bogate”.

* * *

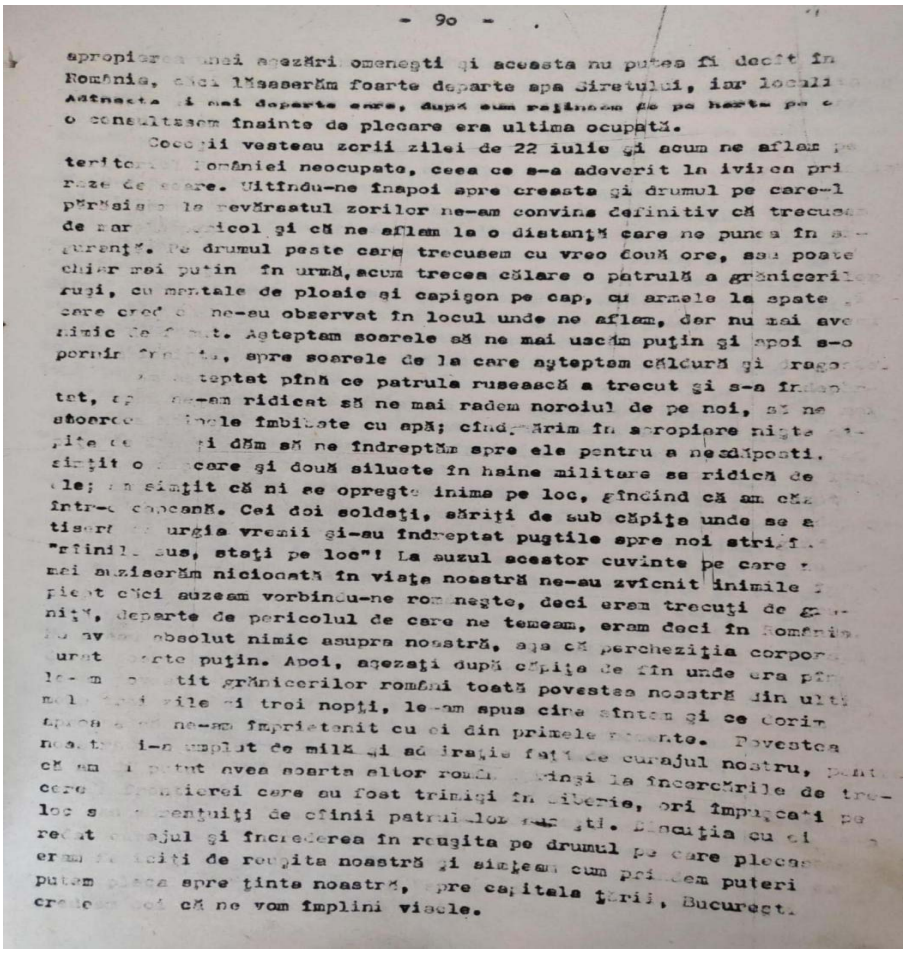
Textul supus atenţiei cititorului a fost reprodus pe baza unei copii (a treia, a patra?) a manuscrisului dactilografiat de Dimitrie Gălătescu pe coli de hârtie de dimensiunea A4, cusute şi copertate cu carton albastru. Exemplarul a fost donat de domnul Florea Doroş, din Timişoara, domnului Ion al lui Ştefan Mihaesi, din Ostriţa. Graţie bunăvoinţei acestuia din urmă, am intrat în posesia manuscrisului, în vederea pregătirii lui pentru tipar.

Textul autorului a suferit intervenţii minore, care au constat în folosirea ortografiei contemporane aprobate de Academia Română, pentru a creşte accesibilitatea demersului memorialistic. Am completat tacit aparatul critic cu elementele

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

bibliografice lipsă; am notat comentariile și clarificările de rigoare pe care le-am evidențiat cu „n. ed.”; am plasat, între paranteze pătrate, cuvintele pe care le-am adăugat.

Calitatea dactilografierii (amprenta rămasă pe coală în urma folosirii hârtiei copiative indigo) nu a fost întotdeauna acceptabilă (vezi fotografia nr. 1). Din acest motiv, între paranteze pătrate, cu puncte de suspensie, am marcat porțiunile (cuvinte, propoziții etc.) ilizibile.

- 90 -

apropiere[a] unei așezări omenești și aceasta nu putea fi decît în România, căci lăsaserăm foarte departe apa Siretului, iar localitatea [illegible] și mai departe erau, după cum reținusem de pe hartă pe care o consultasem înainte de plecare era ultima ocupată.

Cocoșii vestesau zorii zilei de 22 iulie și acum ne aflam pe teritoriul României neocupate, ceea ce s-a adeverit în ivirea primelor raze de soare. Uitîndu-ne înapoi spre cresta și drumul pe care-l părăsisem la revărsatul zorilor ne-am convins definitiv că trecusem de marele pericol și că ne aflam la o distanță care ne punea în siguranță. Pe drumul peste care trecusem cu vreo două ore, sau poate chiar mai puțin în urmă, acum trecea călare o patrulă a grănicerilor ruși, cu mantale de ploaie și capișon pe cap, cu armele la spate, care cred că ne-au observat în locul unde ne aflam, dar nu mai aveau nimic de făcut. Așteptam soarele să ne mai uscăm puțin și apoi s-o pornim [illegible], spre soarele de la care așteptam căldură și [illegible]. [illegible] așteptat pînă ce patrula rusească a trecut și s-a îndepărtat, apoi ne-am ridicat să ne mai radem noroiul de pe noi, să ne [illegible] hainele îmbibate cu apă; cînd, mărim în apropiere niște [illegible] pe care [illegible] și dăm să ne îndreptăm spre ele pentru a ne odihni, simțit o [illegible] care și două siluete în haine militare se ridică de acolo; am simțit că ni se oprește inima pe loc, gîndind că am căzut într-o capcană. Cei doi soldați, săriți de sub căpița unde se adăpostiseră [illegible] urgia vremii și-au îndreptat pușcile spre noi strigînd: "rîndul sus, stați pe loc"! La auzul acestor cuvinte pe care nu mai auziserăm niciodată în viața noastră ne-au zvîcnit inimile în piept căci auzeam vorbindu-ne românește, deci eram trecuți de grăniță, departe de pericolul de care ne temeam, eram deci în România. Nu aveam absolut nimic asupra noastră, așa că percheziția corporală a durat foarte puțin. Apoi, așezați după căpițe de fîn unde era plin de purici, le-am povestit grănicerilor români toată povestea noastră din ultimele [illegible] zile și trei nopți, le-am spus cine sîntem și ce dorim. După aceea ne-am împrietenit cu ei din primele momente. Povestea noastră i-a umplut de milă și admirație față de curajul nostru, pentru că am fi putut avea soarta altor rude ale noastre, [illegible] care [illegible] frontierei care au fost trimiși în Siberia, ori împușcați pe loc sau [illegible] de cîinii patrulelor [illegible]. Încurajați cu ei recunoscut curajul și încrederea în reușita pe drumul pe care plecaseră, [illegible] de reușita noastră și simțeam cum prindem puteri [illegible] spre ținta noastră, spre capitala țării, București. [illegible] că ne vom împlini visele.

Fotografia nr. 1. Pagina 90 a manuscrisului lui Dimitrie Gălătescu.

„De ce m-ați dus de lângă voi,
De ce m-ați dus de-acasă?
Să fi rămas fecior la plug,
Să fi rămas la coasă”.
(Octavian Goga)

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

PARTEA II[11]

1. Ai carte, ai parte

„Ai carte, ai parte”, așa ne spunea mama, o deosebit de înțeleaptă și neasemuit de greu încercată femeie, mamă a nouă copii, rămasă singură cu ei pe toată lunga perioadă a războiului cel mare, greu și pustiitor, ea însăși abia scăpată din ghearele morții, fiind prinsă în agonia unui tifos exantematic când mulțimea bolilor aduse cu frontul a făcut ravagii în satul nostru, deoarece acesta a fost, timp de vreo șapte[12] ani, zonă de operații de război, lupte și hărțuieli între toate armatele, hoardele și bandele înarmate în Bucovina anilor 1914–1918.

Mama, femeie foarte conștientă de greutățile pe care le are omul sărac nevoit să trăiască din munca câmpului, în arșiță, în vânt sau viscol, nu voia ca noi să ajungem niște sărăntoci; pentru că asta ne-ar fi fost soarta în urma împărțirii averii părintești pentru noi, frații, ce abia ar fi ajuns doar pentru cele două fete și unul din băieții care urma să rămână acasă lângă părinți, ca sprijin pentru bătrânețile lor. De aceea ne dădea mereu de exemplu pe frații ei, unchii noștri Dimitrie – profesor, și Simion [Rusceac] – învățător, care au plecat de acasă în urma morții mamei lor, bunica noastră, când mama avea doar cincisprezece ani; printr-o muncă asiduă, îndurând lipsuri, foame și frig, ei au învățat și au ajuns „domni”, în loc să rămână acasă, să lucreze din greu la câmp, poate chiar în parte pe ogoarele altora. Așa i-a sfătuit mama și pe frații mei mai mari, pe Gheorghe și Vasile, care, la vârsta de numai 10 ani au luat calea orașului, au intrat la liceu cu toate lipsurile îndurate, de-acum erau studenți când noi, eu și fratele meu geamăn, Costică, am început școala primară.

De cum am început școala, de cum am învățat a scrie și a citi, mama ne cerea să-i povestim tot ce învățam, să le spunem povești, ei și surorilor noastre care în nopțile lungi de iarnă torceau sau urzeau ca să ne facă nouă, la toți, îmbrăcăminte și lor, zestre de măritat.

La noua noastră școală primară, căci mai era una veche în centru, la vreo patru kilometri depărtare, care avea numai una din cele două săli de clasă terminată, nu aveam învățători, ci unul singur pentru toți copiii de toate clasele și acesta [stătea] cel mult un an de zile, pentru că la anul viitor venea altul și el, la rândul lui, cu gândul la locul unde dorea să se mute în anul următor.

Dacă nu ne-am fi străduit singuri la învățătură și n-am fi fost ajutați de sora noastră mai mare, Veronica, absolventă a școlii din centru, nici n-am fi putut candida la liceu.

La examenul de admitere la liceu am fost duși cu căruța, eu și fratele meu, Costică; eram frumos îmbrăcați, ca de sărbătoare, dar desculți, fiindcă nu era încă

[11] Fragmentul extras din manuscris (și pe care noi îl tipărim în două părți) se întinde de la pagina 68 până la pagina 118.

[12] Așa este consemnat în manuscris. În realitate, în Bucovina s-au purtat lupte între armatele celor două tabere (Puterile Centrale și Puterile Aliate) mai puțin de patru ani – n. ed.

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

timpul de opinci, iar altceva nu aveam; mama ne spunea că ne cumpără papuci dacă reuşim la examen, altfel acasă puteam sta şi desculţi sau cu opinci. Se uitau chiorâş copiii de „domni" la noi, dar noi nu ne prea sinchiseam, pentru că aşa ne era portul şi nu eram domnişori de oraş. Lucrarea scrisă la limba română am dat-o cu profesorul doctor Nicolae Tcaciuc-Albu[13] şi se intitula „O zi frumoasă din viaţa mea", dându-ne multă bătaie de cap, deoarece nu ştiam care ar fi putut fi aceea, căci noi, în afară de sărbătorile de Crăciun, Bobotează sau Paşti, cu ciocnitul ouălor în curtea bisericii, nu aveam alta.

A observat profesorul că noi ne frământăm mintea cu hârtia albă din faţa noastră şi „întingeam" degeaba tocul în călimara cu cerneală, fără să scriem nimic; atunci a venit lângă noi, ne-a mângâiat cu mâna sa frumos mirositoare pe capul proaspăt tuns „numărul unul" cu maşina lui Vasile Cazac, întrebându-ne ce vrem să scriem, la care noi i-am răspuns că nu ştim ce am putea scrie pentru că la noi şi Paştele şi Crăciunul sunt la fel de frumoase; dar, am zis noi, mai avem şi hramul de la Sfânta Maria. Atunci, el ne-a întrebat cum este la hram şi după ce i-am povestit cât de mult îl aşteptam, cum vine muzică adusă de departe, de la Rachitna tocmai, de dincolo de Boian, şi că ţine trei zile, blând şi binevoitor el ne-a îndemnat să scriem tot ce tocmai i-am povestit, dar nu prea mult; iar noi i-am sărutat mâna, pe care el a tras-o cu grabă, spunându-ne să fim cuminţi şi să scriem frumos.

În timpul clasei întâi, pe care am urmat-o la Liceul nr. 1 „Aron Pumnul" din Cernăuţi, am locuit la o gazdă, pe strada Stufăriei nr. 1B, la doamna Ordza, pe care nu ştim cum şi cine a găsit-o; atât ştiu doar, că la 14 septembrie am fost duşi, eu şi fratele meu, Costică, cu căruţa de fratele mai mare, Iliuţă, care, după ce a descărcat în grabă merindele pentru o săptămână, ne-a lăsat şi a plecat vârtej acasă, căci voia să ajungă la hram, la Cozmin [Valea Cosminului]. Rămaşi singuri, într-o casă străină pe care n-o mai văzusem niciodată, mai întâi am început să plângem şi să ne ascundem prin grădină, căci, dacă portiţa de la stradă n-ar fi fost încuiată, am fi ieşit şi am fi plecat înapoi acasă, pe jos, căci până seara am fi ajuns.

Domnul Ordza, fost secretar la un notar public, acum pensionar, ne-a observat din verandă cum noi stăteam în grădina cu câţiva pomişori, ţinându-ne de mână şi plângând. Bătrânul domn Ordza, [căruia] se vedea că-i plac copiii, pentru că el nu a avut parte de ei nici de la prima soţie, nici de la a doua, gazda noastră de acum, a venit binevoitor spre noi şi cu blândeţe ne-a stârnit la vorbă, ne-a întrebat dacă ne place grădina lui, dacă noi avem acasă grădină cu pomi, ce fructe ne plac mai mult şi aşa, încetul cu încetul, ne-a dus în casă, unde ne-a arătat odaia noastră, pătuţul de fier acoperit cu o mică cuvertură, ligheanul şi cana de apă, care ni s-a părut tare frumoasă pentru că era din lut smălţuit şi era împodobită cu flori rujenchi [roz], ca trandafirii noştri de la fântână.

Căsuţa gazdei era destul de frumuşică, avea două camere cu geamurile la stradă, adică spre câmp, pentru că peste drum era un câmp, iar mai încolo, vreo

[13] Istoric literar, traducător; doctor în Litere (Universitatea din Cernăuţi, 1920); profesor la Liceul „Aron Pumnul" din Cernăuţi (din 1918) şi inspector şcolar al judeţului Cernăuţi (1918–1926, 1927–1929) – n. ed.

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

două case. Cămăruța noastră avea geamul spre curticica cea mică, unde era magazia de lemne și coliba lui Piky, cățelul, care ne-a primit cu bucurie, căci avea și el de-acum tovarăși de joacă. Strada noastră, strada Stufăriei, era ultima stradă ce se desprindea pe partea stângă din lunga stradă a Munteniei, fostă a Câmpului, ce ducea până la aeroport, dar nu era circulară decât până la linia ferată, noi fiind peste linie, și care apoi se continua cu o mlaștină cu stuf, de unde i-a și venit numele. Pe strada Munteniei circula până la linia ferată, nu departe de casa domnului Ordza, un autobuz din centru.

Ceea ce ne mira pe noi era faptul că în casă, chiar și în cămăruța noastră, care era cameră de trecere spre cele două de la stradă, nu era nicio lampă, ci de tavan atârna o sârmă de care era prins un bec care se aprindea când gazda învârtea de un șurub fixat pe perete, lângă ușă. Cu toate că noi nici nu ajungeam până la acel șurub, gazda ne-a spus că noi nu avem voie să umblăm acolo, căci ne poate curenta. Bineînțeles că noi nu știam ce era aceea, dar am fost ascultători și preferam să stăm pe întuneric.

Liceul nr. 1 „Aron Pumnul”, fostul „k. k. Obergymnasium”, la care elevul Mihai [Eminescu] din Botoșani l-a cunoscut pe Aron Pumnul, căruia acesta i-a dedicat la moarte una din primele sale poezii, era situat în plin centrul orașului, în spatele Primăriei, și se prezenta sub forma unui patrulater, trei dintre aripile sale având și etaj, mai puțin sala de gimnastică, adăugită ulterior, iar spatele curții, închisă cu gard de fier, dădea spre Banca Națională.

Domnul Ordza ne-a dus la liceu timp de o săptămână, până ce am învățat bine drumul, dar mai ales pentru că în drumul nostru treceam pe lângă internatul de băieți români de pe strada Mărășești și ne luam după dânșii până la liceu, uitând de casă, mulți dintre aceștia fiindu-ne colegi de clasă.

În drumul nostru spre școală, treceam prin Piața Unirii, unde se afla Primăria și Monumentul Unirii; pe aici circulau tramvaiele care coborau de pe strada Regina Maria, în viteză, scârțâind așa de tare încât ne temeam să nu scape frânele și să dea peste noi, să ne omoare, din care cauză așteptam până ce treceau ele, apoi ne încumetam și noi și o luam spre liceu. De multe ori întârziam, căci nu avea nimeni ceas, doar domnul Ordza avea unul de buzunar, de pe vremea austriecilor. Când intram în clasă, prima oră era începută de acum, nu mai găseam loc să ne așezăm sumanele la cuier; toată clasa izbucnea în râs, noi rămâneam cu sumănelele în mână, nemaiavând loc unde să le așezăm, căci rareori câte vreun coleg, fiu de „domn”, se urnea să ne facă și nouă loc; de cele mai multe ori trebuia să ne ajute profesorul, și asta, spre uimirea colegilor, care aveau un nou subiect de discuție în prima pauză.

Învățământul era destul de anevoios pentru noi, care aveam cunoștințe destul de sumare de la școala noastră din sat, iar acasă nu avea cine să ne ajute, căci gazda noastră nu știa nici să vorbească bine românește, cât despre frații noștri, care se aflau studenți pe la cămine, aceștia veneau rar pe la noi, pentru că aveau și ei de învățat și pentru că gazda noastră locuia atât de departe față de centrul orașului. Mai ales cu limba franceză ne descurcam foarte greu, nu înțelegeam mai nimic nici

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

la ore, nici din carte; cât despre pronunția noastră, mi-aduc aminte că stârnea râsul general al domnișorilor cu doică și meditator, încât, de ciudă și obidă, eu și fratele Costică plângeam amândoi în closet, nu mai știam ce să facem și abia așteptam vacanța de Crăciun să ajungem acasă, să-i spunem mamei cât de greu ne este, deși știam că nici ea nu ne putea ajuta cu nimic și că ne va trimite înapoi la școală, așa cum făcuse și cu fratele Vasile.

Bucățica de pâine uscată pe care o aveam de acasă în ghiozdan o mâncam tot la closet, feriți de văzul colegilor, care mâncau franzelă albă cu unt, șuncă, salam și alte bunătăți, sfidându-ne pe noi, copiii de țărani, ba chiar strâmbându-se la noi de ne podidea plânsul.

Bun a fost cu noi primul nostru profesor de franceză, tânăr, Barbu Sluşanschi[14], care ne era și diriginte și care îi cunoștea pe frații noștri. Dar cum orice fericire nu ține prea mult, el ne-a părăsit în primul trimestru, plecând la specializare la Paris, iar noi am rămas plângând după el, pentru că nu mai aveam pe nimeni care să ne privească cu oricât de puțină bunăvoință.

Mulți dintre profesori erau cei care predaseră la vechea școală austriacă, unii chiar străini de nația noastră, de o exigență și severitate prusacă. Dacă față de copiii orășenilor se abțineau de la manifestarea acestei severități, apoi copiii de țărani sau de alte categorii sociale, mai umile, reprezentau terenul propice asupra căruia își manifestau principiile pedagogice. Așa se explică faptul că mulți copii de țărani de la noi din sat, inteligenți și foarte dotați, au părăsit școlile superioare de la oraș, primii ani de școală fiind foarte greu de suportat; numai cei foarte curajoși și răbdători au putut continua școlile, terminându-le cu bine. Severitatea excesivă, corectitudinea și punctualitatea erau întreținute în acest liceu de însuși directorul liceului, profesor de latină și greacă, Emanoil Iliuț, fiu de țăran din județul Suceava, un om scund și holtei la cei cincizeci de ani ai săi, care locuia în liceu și supraveghea ca un vultur, de la înălțime, orice mișcare, iar dacă se întâmpla ca vreun profesor să întârzie la ore, era înlocuit automat de director, când acesta nu avea el însuși oră; dar vai de profesorul în culpă, căci până la pensionare nu mai întârzia niciodată. Însă bunătatea sufletească, înțelepciunea, rațiunea și spiritul de dreptate erau numai puține dintre calitățile descoperite mai târziu la acest om de o rară înțelegere a lucrurilor!

Nu știu cum era la celelalte licee din țară, dar dintre cele vreo cincisprezece licee din Cernăuți știu că niciun director nu avea grija și bunătatea față de copiii săraci și neajutorați așa cum o avea directorul nostru, Emanoil Iliuț și ajunge un singur exemplu care să certifice această afirmație. Încă din primul an de liceu, cu câteva săptămâni înainte de vacanța de Crăciun, a venit prin clase pedelul [om de serviciu la o instituție de învățământ] Tverț cu cartea mare și a citit câteva nume de

[14] Sluşanschi Barbu, poet, publicist și traducător (1908–1993). După o foarte scurtă perioadă de predare la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți, în toamna anului 1931 a devenit bursier al Statului Francez la Universitatea din Strasbourg, apoi bursier al Școlii Române de la Fontenay-aux-Roses (1932–1933). A fost profesor de limba franceză la Cernăuți și București, șef al Serviciului de traduceri la Institutul de Cercetări Agronomice din București (1963–1970). A locuit pe str. Mitropolitul Silvestru nr. 3 (fosta Residenzgasse, astăzi Universitetska) – n. ed.

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

elevi care urmau să se prezinte în pauza mare de la ora unsprezece în holul sălii de gimnastică. Acolo, mai mulți maiștri croitori, cizmari și secretarul liceului, Lazăr Ropcean, și el fiu de țăran din Cozmin, se zoreau să ia măsura la ceea ce urma să se confecționeze până la vacanță, adică ghete, uniforme, paltonașe, căciuli și nu mică le-a fost mirarea părinților noștri când, la venirea noastră acasă în vacanța de Crăciun am scos din lădiță câte o pereche de ghetuțe nou-nouțe, de care nu mai avuseserăm noi până atunci. Devenise un obicei ca la vacanța de Crăciun să primim de la liceu ghete noi, dar făcute din bunătatea și înțelegerea dreptului și înțeleptului director, care din micile economii bugetare făcea această mare bucurie unor copii care nu-l vor uita până în ultima clipă a vieții lor.

Clădirea liceului nostru avea niște demisoluri în care administrația liceului nostru adăpostea niște prăvălii, printre care o librărie și papetărie, o frizerie, un depozit alimentar, de la care încasa anumite sume drept chirie și care sume erau folosite pentru acordarea de ajutoare materiale copiilor mai săraci, silitori și dornici de învățătură. Tot din aceste venituri, Liceul „Aron Pumnul", singurul liceu din Cernăuți, poate chiar singurul din țară, administra o colonie de vară în satul „2 Mai" din Mangalia, unde erau duși și tratați în sezon elevii cu unele debilități fizice și propuși pentru un asemenea tratament de către medicul liceului. Astfel, în clasa întâi, în vacanța mare a anului 1933, am fost și eu în această colonie toată luna iulie; bucuria mea a fost de nedescris, mai ales că mi s-a dat ocazia să fac o asemenea călătorie cu trenul pentru prima dată în viața mea, în mod gratuit, și apoi să văd Marea Neagră, despre care nu știam altceva decât că arată ca o pată mare de albastru închis pe harta din atlas. Chiar în acel an se construia pe plajă clădirea cea mare a coloniei liceului, dar în acel an am fost cazați în corturi mari și spațioase, cu paturi de fier și pături, unde am dormit mai bine ca acasă, vara, în studoală [hambar, șură în care se păstrează grânele] pe paie ori pe fân. Mâncarea era foarte bună și îndestulătoare, administratorul taberei în acea vară fiind părintele profesor de religie Dimitrie Voievidca[15], om de o rară bunătate și care ne purta o grijă de două ori părintească. Făceam, printre altele, și excursii, mergând bineînțeles pe jos, cântând și înveselindu-ne așa cum nu visasem niciodată. Și totul era gratuit pentru copiii fără posibilități materiale. Am trimis acasă prima vedere de la Marea Neagră, care a constituit obiectul de admirație al tuturor [celor] care ne-au vizitat acasă o lungă perioadă de timp, minunându-se ce și unde a ajuns băiatul cel mai mic al familiei Gălătescu din Ostrița. În acea vreme, nimeni nu-și putea imagina că acest copil va ajunge și pe coasta Oceanului Înghețat de Nord, căci zodia îi prevestea drumuri lungi în zări îndepărtate. Ocazia nu a întârziat mult să apară, căci nici nu împlinisem cincisprezece ani când, în clasa a IV-a, anul 1935–1936, la liceul nostru s-a primit o circulară referitoare la un eveniment deosebit în viața școlară din țara noastră. Ministerul Învățământului, respectiv profesorul universitar dr. C. Anghelescu a avut inițiativa să înființeze la Colegiul Național „Carol I" din

[15] Voievidca Dimitrie (1887–1965), preot, fiul folcloristului Alexandru Voievidca și fratele poetului George Voievidca. A fost profesor de religie la Liceul „Ștefan cel Mare" din Suceava (1921–1927) și la Liceul „Aron Pumnul" din Cernăuți (1927–1940). A locuit pe str. Regele Carol nr. 11 a (fosta Gartengasse, astăzi Fedkovycha) – n. ed.

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

Craiova două clase paralele cu cele existente, cu elevi bursieri din mai multe licee din țară, printre care și de la Liceul „Aron Pumnul" din Cernăuți. Astfel, directorul liceului a chemat în cancelaria sa mai mulți elevi din clasele a IV-a și a V-a, fii de țărani sau de alte categorii sociale necorupte, printre care eram și eu. După un examen amănunțit din mai multe puncte de vedere, s-a stabilit ca doi elevi din clasa a IV-a, printre care și eu, și doi elevi din clasa a V-a, adică Mihălceanu Gheorghe, fiu de țăran din Boian, și Cernușca Gheorghe, din Roșa, suburbie a municipiului Cernăuți, să mergem la Colegiul Național „Carol I" din Craiova ca reprezentanți ai acestui liceu, ai Bucovinei, să ne prezentăm la concursul pe provincii inițiat de profesorul C. Anghelescu. Împreună cu Constantin Ioanovici, fiul unui ofițer din armata de la Sadagura, și cu cei doi bucovineni din clasa a V-a, în plin trimestru din toamna anului 1935, am luat drumul Craiovei, traversând țara, adică un traseu de lângă frontiera cu Polonia și până la Dunărea albastră și la Jii. În Craiova Banilor olteni am fost primiți cu uimire, eu și Mihălceanu fiind îmbrăcați în costume naționale din Bucovina, pe care nu le mai văzuseră oltenii până atunci, crezând că acestea sunt doar de prezentare, dar, când au văzut că și schimburile noastre din lădițe erau la fel, au început să ne întrebe dacă nu cumva aceasta era uniforma liceului nostru din Cernăuți. Profesorul de istorie Ciuceanu mi-a spus că eu, care vin din țara fagilor, seamăn mai degrabă cu un brad, la care eu i-am răspuns că Bucovina are și întinse păduri de brazi, ceea ce mi-a atras simpatia lui, dar din păcate el ne-a părăsit chiar în acel an, pentru totdeauna, și la înmormântarea lui l-am plâns îmbrăcat fiind în același costum [în] care lui îi plăcea atât de mult să mă vadă purtându-l în clasă sau prin parcul „Romanescu".

La numai cincisprezece ani, eu parcurgeam de mai multe ori drumul de fier din nordul până în sudul țării, cu lădița și lucrurile școlarului pe un trimestru întreg, și totul mi se părea un vis, o copilărie. Numai mama îmi purta de grijă și încerca să-și dea seama cât de departe merg de casă, dacă trebuia să călătoresc cu trenul timp de o zi și o noapte.

În clasă eram elevi din toate regiunile țării: din Maramureș, Transilvania, Moldova și Banat, inclusiv și din Oltenia, printre care și Bobin, fiul popii din Maglavit, dar ne împăcam bine, aveam profesori buni și înțelepți, eram silitori, învățam bine și le satisfăceam pretențiile, culegeam note bune și multe laude. Iar noi eram ambițioși, pentru că nu era vorba numai de meritul personal, ci de onoarea regiunii din care veneam și pe care o reprezentam, de aceea, când veneam acasă în vacanțe mergeam la Cernăuți și-i arătam directorului carnetul de note, acesta bucurându-se și urându-ne mai departe spor la învățătură și dorindu-ne să fim model de comportare. Cu toate ne împăcam la Craiova, dar nu pot spune același lucru despre limba oltenilor și mâncarea de praz sau alte specialități oltenești. Calea Unirii, strada principală și de promenadă a oltenilor, era îmbâcsită de fum de carne prăjită, duhoare de țuică care se îmbiba în costumele noastre când mergeam spre parc, încât nu ieșea mirosul din ele timp de câteva zile, parcă noi am fi fost consumatorii.

Nu pot spune că nu am învățat multe la colegiul din Craiova, dar nici nu pot spune că mai mult decât la liceul din Cernăuți, însă ceea ce este sigur este faptul că am agonisit în plus multe cunoștințe, nepunând la socoteală ceea ce am văzut de

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

când am plecat de acasă, de-a lungul drumului de sute de kilometri, gările, orașele, capitala țării, am avut ocazia de a cunoaşte oameni, de a vizita muzee, biblioteci, monumente, biserici, opere de artă, ceea ce desigur nu aș fi putut vedea și cunoaşte stând numai la Cernăuți.

Dar cum totul în viață atârnă de ceva și cum acest concurs fusese înființat la inițiativa unui om, la căderea guvernului și, deci, și a ministrului C. Anghelescu, clasele de bursieri s-au desființat, bursele s-au suprimat și noi am revenit de unde plecasem, după doi ani de experiențe extraordinare, cunoștințe și amintiri care cu timpul s-au veștejit și prăfuit, în parte.

Întors la Cernăuți am intrat la internatul de băieți români al „Societății pentru Cultura Română în Bucovina", tot ca bursier, pe baza notelor ce le obținusem la Craiova. Acum, cunoscând viața de internat, m-am aclimatizat repede – condițiile de învățătură, trai și hrană fiind cam aceleași; pedagogii severi, directorul și mai aspru nu ne-au diminuat prea mult sentimentul singurătății noastre pe care îl aveam la Craiova. În anii de până în 1940, cu atâta bogăție și belșug în țară, mâncarea la internat era destul de slabă – calitativ și cantitativ – poarta fiind încuiată întocmai ca la o închisoare, păzită de un portar milităros, iar ieșirea în oraș chiar pentru a cumpăra un covrig era posibilă numai cu bilet de voie semnat de director. Vedeam cum se taie porcii mari și grași în fundul curții – care fuseseră crescuți și îngrășați cu o parte din hrana noastră –, dar din ei noi nu ne alegeam decât cu chișcă cu sânge și ceva tocană, jamboanele fiind destinate musafirilor candidați la mâna fiicei directorului nostru!

Ca o cauză a subnutriției noastre, internatul nostru era mereu în carantină pentru oreion, scarlatină, gripă, noi, elevii, lipsind astfel zile sau săptămâni în șir de la cursuri; astfel rămâneam în urmă cu învățătura, cu tezele, iar consecințele se vedeau în faza de pregătire a bacalaureatului. Spălatul cu apă rece, așa cum curgea de la robinet și fără cămașă pe noi, căci altfel simțeam de îndată pe spate trestia directorului sau cureaua pedagogului, frigul din dormitoarele mari, cu peste treizeci de paturi și cu două sobe care scoteau mai mult fum decât căldură, frigul din sălile de meditație, care ne amorțea pe bănci – acestea erau condițiile în care trebuia să învățăm și să ne pregătim pentru bacalaureat, pentru viață, pentru societate!

La liceu am avut, în tot cursul superior, eminenți profesori și pedagogi de înaltă conduită, în frunte cu directorul liceului; dintre aceștia sunt de menționat: profesorul doctor Amuliu Liteanu[16], de latină, doctorul Vasile Săvean[17] – la limba franceză, doctorul Gheorghe Hoinic[18] – la germană, doctorul docent Teodor Balan[19] –

[16] Liteanu Amuliu (1883–1958), dirijor, filolog. A fost profesor de limba latină la Liceul „Aron Pumnul" și apoi director la Liceul nr. 3 din Cernăuți. A locuit pe str. Titu Maiorescu nr. 5 (fosta Mikuliczgasse, astăzi Kotliarevskogo) – n. ed.

[17] Săveanu (Sauciuc) Vasile, doctor în filologie, profesor de limba franceză la Liceul „Aron Pumnul". Era fratele profesorului universitar Theofil Sauciuc-Săveanu. A locuit pe str. Universității nr. 14 (fosta Universitätsgasse, astăzi Universitetska) – n. ed.

[18] Hoinic Gheorghe, doctor în filologie. A fost și profesor de germană și română la Liceul „Ștefan cel Mare" din Suceava (1912–1919). A locuit pe str. Dimitrie Cantemir nr. 5 (fosta Römergasse, astăzi Shkilya /Vasylja) – n. ed.

[19] Balan Teodor (1885–1972), istoric, profesor de istorie și geografie la Liceul „Aron Pumnul" (1918–1940), director la Arhivele Statului Cernăuți (1929–1940), cadru didactic la Universitatea din

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

la istorie şi alţii, care ne-au rămas pentru tot restul vieţii ca nişte făclii luminoase pe drumul ce ni-l pregătea destinul.

În ultimele clase de liceu, nivelul cunoştinţelor noastre era destul de ridicat, conţinutul manualelor şcolare fiind parcurs încă din primul trimestru, celelalte două trimestre transformându-se în adevărate colocvii şi seminarii pe marginea unor cărţi şi materiale suplimentare recomandate de profesor care, în această fază, devenea un adevărat îndrumător al unor teze de diplomă.

Clasele din seria A scăpaseră de profesorii care proveneau din fosta şcoală austriacă şi care, o parte, mai dăinuiau la clasele din seria B, până ce aveau să fie pensionaţi, aşa încât m-am bucurat de cel mai select corp didactic, demni urmaşi ai lui Arune şi numai aşa se explică faptul că la examenul de bacalaureat, sesiunea iunie 1940, nu numai că nu a fost niciun amânat, dar nu a existat medie sub nota şapte, iar preşedintele comisiei – eminentul profesor de la Universitatea din Bucureşti – Gheorghe Florian a felicitat corpul profesoral şi bacalaureaţii Liceului nr. 1 „Aron Pumnul" din Cernăuţi, afirmând că suntem cu toţii demni de renumele liceului în care a învăţat şi Mihai Eminescu.

În cadrul liceului nostru fiinţa o societate cultural-artistică, „Steluţa", care, sub îndrumarea unor inimoşi şi talentaţi profesori, în frunte cu profesorul de muzică Sava Arbore[20], recruta tinere talente la declamare de poezii, pentru cânt, solo ori în grup, interpretări muzicale la diferite instrumente, pentru interpretări de piese sau scenete şi, de câteva ori pe an, pregătea o şezătoare – la „Steluţa" – care atrăgea numeros public din rândul elevilor şi elevelor din Cernăuţi, cât şi al foştilor elevi acum deveniţi membri ai acestei societăţi, bucurându-ne cu toţii de clipe de neuitat.

Oraşul Cernăuţi devenise, însă, un important centru cultural, muzical şi artistic chiar pe timpul administraţiei austriece, viaţa culturală fiind susţinută de „Societatea pentru cultura şi literatura română în Bucovina" în frunte cu familia Hurmuzachi de la Cernauca, cu Dionisie Bejan, Iancu Flondor şi alţi urmaşi demni de pomenit. Devenit mai apoi centru universitar, în Cernăuţi iau fiinţă mai multe societăţi academice studenţeşti ca: „Arboroasa", al cărei al doilea preşedinte a fost înflăcăratul bucovinean de la Stupca, Ciprian Porumbescu; societatea academică „Dacia", societăţile academice „Bucovina", „Junimea" şi altele, adevărate universităţi culturale cunoscute, iubite şi aşteptate în întreaga Bucovină. Încă din ultimele clase mă gândeam la care mă voi înscrie, deşi fraţii mei au fost membri la „Junimea", Vasile fiind chiar preşedinte în două sesiuni; nu eram decis să-i urmez exemplul sau mai degrabă să merg la Ciprian, la „Arboroasa", unde erau membri, în majoritate, fiii de ţărani din Bucovina. N-am ajuns însă la nicio hotărâre, pentru că nu-mi alesesem încă profesia; voiam să urmez medicina, să ajung doctor la noi în sat şi în acest gând stabilisem şi locul unde voi ridica dispensarul medical: lângă ogorul nostru din Sălişte, la bifurcaţia drumul spre biserică; dar cum la Cernăuţi nu

Cernăuţi (1932–1940), autor a numeroase studii şi volume de documente privitoare la istoria Bucovinei. Locuia în Cernăuţi, str. General Mircescu nr. 10 (fosta Landhausgasse, astăzi Sheptitskogo) – n. ed.

[20] Arbore Sava, profesor de muzică, locuia pe str. General Averescu nr. 86 (fosta Morariugasse, astăzi Petra Sagaydachnogo) – n. ed.

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

era facultate de medicină, ci numai la Cluj și Iași, urma ca mai apoi să mă stabilesc asupra societății culturale la care să mă înscriu. Eram atât de dornic să ajung student, să urmez la o facultate cursurile ce mi le-am ales, să fiu independent la căminul studențesc, să învăț, să dansez, să cunosc o altă lume decât cea din școală și internat, să-mi fac straie nemțești cât mai frumoase, să fiu „domn" așa cum își dorea mama!

Costică, care a făcut Școala normală, a ieșit învățător, pe leafa lui, într-un sat, dar eu abia acum începeam drumul spre dorință.

Tata, un bărbat frumos, bine proporționat, cu o fizionomie distinsă și blândă, cumpătat în toate, cinstit, corect și milostiv, cuviincios și drept, bun și iubitor de copii, era un om foarte harnic și muncitor, cunoscut în sat ca primul la lucru pe ogor, unde rămânea ultimul la plecarea tuturor din țarină, spre casă. Era un cosaș neîntrecut, ara și semăna ogorul cum nimeni altul nu-l făcea, la sapă și la seceră nimeni nu se ținea după dânsul; dar toate acestea îi cereau un efort deosebit, obosea dar nu se arăta, transpira mult și consuma apă câte o cofă odată, foarte adesea căzând grav bolnav. Într-o vară, după un asemenea efort la cosit și prins de o ploaie cu gheață pe câmp, fără niciun adăpost, a contractat o dublă pneumonie și lac de sudoare a zăcut aproape în agonie pe patul din cas-cea-mare, noi toți plângând în jurul lui.

Mama și fratele mai mare l-au dus pe brațe în căruță și l-au dus la medic, la dispensarul din Cozmin, că numai acolo era un dispensar medical și de acela depindea satul nostru. Am plâns rugându-i să mă ia și pe mine, să fiu și eu cu tătuca, să văd dispensarul, medicul, să văd ce este și ce-i spune; aveam doar vreo zece ani și ca oricare copil eram curios și mai ales eram dornic de plecare oricând și oriunde, oricât ar fi fost de greu. În cele din urmă m-au luat cu ei. Am văzut acolo un domn înalt și frumos, în halat alb și cu bărbuță albă, venind cu ceva în mână la căruța în care era tata, în curtea dispensarului; i-a luat temperatura, a mers înapoi în dispensar și a revenit cu ceva ce tata a trebuit să înghită cu un pahar de apă; apoi mama cu o hârtie în mână a plecat la farmacie și a revenit degrabă, pentru că farmacia era alături de dispensar. Am văzut cum doctorul îi ridică tatei mâneca de la mâna dreaptă și-i face ceva, o injecție, apoi i-a tras mâneca la loc, i-a mai dat câteva sfaturi mamei, după care am plecat spre casă. Tot drumul și tot timpul mai apoi m-am gândit la doctor, care a făcut un așa mare lucru ca să-l scape pe tata de la moarte. De atunci mi-a intrat în cap dorința arzătoare să mă fac și eu doctor, să ajung într-un sat frumos, poate chiar aici la Cozmin, dacă va fi loc, și să ajut și eu pe toți bieții țărani necăjiți și lipsiți de orice ajutor în fața morții, așa cum făcuse doctorul acela cu tatăl meu.

Așa am prins eu dezgust de popă, care ducea oamenii la groapă, pe când eu voiam să-i vindec, să poată lucra mai departe, să fie cu copiii lor așa cum îl doream noi pe bunul nostru tată, mereu cu noi și între noi, bun și iertător cu toate șotiile pe care le făceam.

La terminarea liceului, iată-mă-s, dară, Hannibal ante portas. Trecut de primul mare prag și gata să pornesc pe drumul viselor mele de copil, cu bacalaureatul luat cu succes.

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

Am plecat de îndată acasă, să le spun părinților că am trecut examenul de bacalaureat, că sunt bucuros și că de-acum urmează să mă pregătesc pentru facultatea de medicină, dorință pe care ei mi-au cunoscut-o mai demult, deși tata, om credincios, m-ar fi dorit popă în satul nostru, decât doctor pe cine știe unde.

Ajuns acasă, la sfârșit de iunie era secerișul în toi, așa că din prima zi am plecat la câmp, mai ales că acasă era numai fratele meu geamăn, Costică, care terminase și el școala normală de învățători și-și aștepta numirea în vreun sat unde era loc vacant, pentru că în Ostrița sau în satele învecinate nu se știa a fi vreunul. Ilie, fratele mai mare, era pe „zonă", la Zastavna, la frontiera cu Polonia, surorile erau măritate, așa că noi eram acum salvarea seceratului la grâu și la secară, la transportul și depozitarea grânelor în studoală, doar îmblătitul se făcea iarna, când noi nu eram acasă.

Tata pleca la muncă dimineața, devreme, când trăgeau zorile, la orz, la trifoi și mai avea și niște fân de cosit peste Prut; noi am mai fi dormit în studoală, pe fân, căci era liniște și aer mult, dar mama ne scula și ne ruga să mergem la seceră cât este răcoare și că □om dormi după ce □om termina de secerat și de adus acasă, să nu vie vreo grindină să trântească tot lanul la pământ, tocmai acum când este grâul copt și se scutură. Așa plecam noi, dis-de-dimineață, somnoroși și căscând, la secerat, dar ajunși în lan ne întreceam muncind până venea mămuca cu mâncare, cu zeamă și pui cu smântână, mămăliguță caldă și o cofă de apă rece de-acasă, de la noi de la fântână, căci aici erau departe izvoarele și am fi pierdut prea mult timp să mergem după apă.

Noaptea, legam snopii și-i făceam clăi, în cruce, cum făcea și tata, care venea și el la noi de la cosit, să ne dea o mână de ajutor, căci mama trebuia să stea acasă să se îngrijească de gospodărie, de vaci, porci și păsări, căci cineva trebuia să se ocupe și de acele vietăți.

Astfel, am secerat noi și am strâns cam tot ce era de strâns și ne pregăteam de Sânpetru, când la Cernăuți avea loc târgul anual cu tot felul de bazaconii: scrâncioburi, măscărici de tot felul; iarmarocul, cum îi spuneau țăranii, se ținea în Austriaplaț[21], unde nu încăpeai de tot felul de felul de mărfuri și de hoți, cu tot felul de întâmplări de-a lungul unei săptămâni cât dura târgul, încât aveam ce râde o lună după târg.

Însă în ziua de 28 iunie 1940, cu o zi înainte de iarmarocul de Sînpetru, soția fratelui Gheorghe, care era concentrat, fiind la noi de câteva zile, a dorit să meargă la iarmaroc să facă ceva cumpărături și să pună o scrisoare la poștă pentru fratele nostru și soțul ei; a plecat cu fratele meu, Costică, după ce au înhămat la căruță doi cai, au pus în căruță câte ceva de vânzare, urmând să facă cumpărături, căci, slavă Domnului, nevoie aveam de multe: de zahăr, sare, orez și multe altele.

Cum stăteam eu în pomăt [livadă], la umbra părului cel mare de Sintilei și citeam o carte, tot timpul muncit de gândul de a mă hotărî unde să-mi încerc

[21] În perioada interbelică, Piața Ghica Vodă; în perioada sovietică, Piața Sovietică; după 1991, Piața Unirii – n. ed.

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

norocul la examenul de admitere la medicină: la Iaşi sau la Cluj, deodată vine mama la mine, cu totul schimbată la faţă şi-mi spune că Cecilia a venit de la târg pe jos, că pleacă de îndată la Pomârla, la părinţii ei, şi că pe Costică l-a luat armata română, cu căruţă cu tot, în care i-a încărcat muniţie şi fug cu toţii spre Siret că vin ruşii. Cum eram eu aşa scufundat în meditaţie, la început nu am înţeles nimic, căci dacă ar fi fost un fulger sau un trăsnet aş fi auzit un zgomot, aş fi văzut lumină, dar aşa lucruri de necrezut ce le auzeam de la mama mi-au creat impresia că visez. M-am sculat de jos, am făcut câteva ocoale prin pomăt, am gustat din perele care altădată erau atât de gustoase şi parfumate şi acum păreau leşioase, fără gust, am venit în casă şi am rugat-o pe mama să-mi mai spună o dată acele lucruri de necrezut. Cecilia era gata de plecare, cu poşeta în mână şi încă ceva şi la fel mi-a spus şi ea: că armata română fugea spre România, că vin ruşii.

Nu aveam nicio posibilitate să aflu mai mult, căci în sat nu era niciun aparat de radio; nu ştiu dacă la şcoala din centru vreun învăţător să fi avut vreo galenă, dar nu-mi venea să plec nicăieri şi nici nu-mi venea a crede nimic.

Am ieşit în ţarină, pe deal, să văd cerul mai de aproape şi, într-adevăr, pe şoseaua Cernăuţi–Dorohoi care trecea peste câmpul nostru am zărit maşini, camioane, oameni mergând pe jos, birje şi căruţe, puhoi de bărbaţi, femei şi copii, unii chiar în braţele mamelor, vaiete şi plânsete ca după mort, o coloană nesfârşită care mărşăluia spre podul de la Ruginoasa, spre Herţa-Dorohoi, spre România.

Armata română, unităţile din Cernăuţi şi de pe zonă, se retrăgeau pe cealaltă şosea, spre sud, pe la Ceahor, Cozmin, Tereblecea, ceea ce nu se putea vedea de la noi, însă se auzise un zgomot înfiorător.

Până atunci nu avusesem nici-o noapte albă, doar nopţile prelungite când învăţam pentru bacalaureat, în ultimul trimestru, când eram în gazdă la familia Todirean[22] pe strada Romană nr. 150; dar acum nu-mi venea somnul, nu puteam dormi, deşi ţineam ochii strâns închişi şi mă perpeleam că nu am cu cine să schimb o vorbă, Costică fiind dus iar cu părinţii, nu aveam ce să vorbesc despre ceea ce se petrecea în acele clipe istorice. Totuşi, ceva deosebit se petrecea pentru că se auzea un vuiet surd, venit de departe, nedefinit, iar câinii lătrau a pagubă ca în nopţile lungi de iarnă când dădeau lupii năvală la vreo gospodărie, la porci ori la oi.

A doua zi fiind zi de sărbătoare, Sânpetru, am auzit clopotele trăgând la biserică şi cum tata se pregătea să meargă ca de obicei, a zis să merg şi eu; deşi cam prea de dimineaţă am plecat amândoi la biserica ce se afla în mijlocul satului; nu am mers prin sat, ci prin câmp, ca să putem vedea mai bine ce este pe şosea, mai ales la podul peste Drihalui, punct obligatoriu de trecere spre şi dinspre Cernăuţi.

[22] Familia lui Ion Todireanu, militar în armata română. Ion şi fiul acestuia, Ştefan (născut în 12 decembrie 1931), originari din Ostriţa, s-au refugiat în luna noiembrie 1940, cu ajutorul Comisiei germane de repatriere, în Cracovia şi, ulterior, la Wroclaw, în Polonia ocupată de naziști. În luna mai 1941, aceştia au reuşit să revină în România, stabilindu-se în oraşul Câmpulung Moldovenesc. Familia Todireanu a revenit în capitala Bucovinei în toamna anului 1941 însă, în primăvara anului 1944, în faţa ofensivei sovietice, s-a văzut nevoită să se refugieze la Timişoara. Informaţia a fost furnizată de Ştefan Todireanu, fost cercetător la Institutul de Fizică Atomică din Bucureşti, în 28 iunie 2013 – n. ed.

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

Am rămas înlemniți când am constatat că la ambele cârciumi de la capetele podului erau camioane pavoazate cu steaguri și table mari, difuzoare și muzică țipătoare din care nu prea înțelegeam nimic, doar atunci când se puneau plăci cu muzică moldovenească, urmate de intervenții zgomotoase și vesele date de un „moldovean" din Basarabia în uniformă căzăcească și cu multe pistoale la centură. Se spunea ca „marele Stalin, pe care îl vedem în tablou, a ordonat eliberarea noastră de sub exploatarea cruntă a valahilor și că de acum vom fi liberi și fericiți cum n-am mai fost noi niciodată".

Pentru ca să vedem „fericirea" coborând din cer ca ploaia de pe norii sfântului Ilie ne-am dus la biserică, dar slujba a fost foarte scurtă, oameni puțini și îngroziți de cele ce se întâmplau sub ochii lor, părând totul un vis urât.

Am plecat cu tata spre casă, ducând în mână constituția U.R.S.S. și alte broșuri și fițuici de propagandă primite la pod de la armata „eliberatoare" și ne frământam mintea să înțelegem de cine ne eliberaserăm, că nu fusesem ocupați de nimeni și cum de am fost părăsiți într-un mod atât de rușinos de armata română, fără să tragă cel puțin un foc de armă pentru a speria ciorile!

România și românii de la București nu au avut nici-un cuvânt de spus; pe românii din Vechiul Regat nu i-a interesat Bucovina de nord decât pentru stoarcerea averilor și bogățiilor naturale ale acestui ținut atât de greu încercat de-a lungul vremurilor. Oare nu s-a găsit nici-un om – bun român – care să nu ne lase pradă ocupanților, care atât de ușor deveneau noii stăpâni ai „dulcei Bucovine", „veselă grădină"; oare nimic nu s-a putut face pentru această glie, curat românească, floare între flori?

Dacă am fi strigat și morții s-ar fi ridicat din mormintele lor și ne veneau în ajutor; venea Ștefan de la Putna, veneau Alexandru și Mihai să conducă plăieșii și arcașii, călăreții și pedestrașii care să ne ducă la victorie, precum Mureșanu spunea: „Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină, decât să fim sclavi iarăși în vechiu-ne pământ!". Dacă am fi strigat de două ori și codrii ne-ar fi venit ajutor și nu am fi ajuns la rușinea ca o armată glorioasă să fugă în taină, noaptea și în debandadă, ducând cu sine ceea ce se mai putea prăda de la populația pașnică, lăsată fără nici-o apărare, zălog la noii și viitorii stăpâni.

Ghica [Grigore al III-lea Ghica] și-a dat capul domnesc pentru oprirea năvălitorilor de la apus, dar pentru cei ce veneau acum din răsărit nimeni n-a ridicat măcar un deget, așa gândeau bucovinenii rămași pe locurile lor după acea zi de 28 iunie 1940.

Rătăceam zile întregi prin oraș și nu mai recunoșteam nimic: liceul, internatul, străzile, grădina publică, toate erau altele, totul era altfel decât cunoscusem eu; nimic nu mai era ca înainte, transformarea se petrecuse atât de repede, era atât de mare încât și se părea că sunt în altă parte și nu acolo unde-mi trăisem anii grei de școală, e drept în frig, foame și suferință, dar era Cernăuțiul nostru, orașul unde începusem să-mi făuresc drumul spre viitor.

Tancuri și blindate, mașini și camioane militare, difuzoare și steaguri cu secera și ciocanul, militari de diferite grade formau mulțimea care saturase totul,

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

aerul, străzile; nu se mai vedeau civilii, decât ici-colo câte unul, care să se oprească, cunoscându-se, să schimbe o vorbă unul cu altul şi asta de frica de a nu fi bănuiți de ceva, că intrase în oasele tuturor localnicilor de atâta muscălime câtă năvălise în oraş. Rulourile trase la geamurile fostelor magazine şi ale caselor părăsite în grabă de localnicii care au apucat să fugă completau aspectul sumbru al orașului, care până mai ieri, până la ultimul târg de vară de la Sânpetru fusese un oraş în plină dezvoltare şi înflorire, iar acum fiind ocupat de corbii răpitori în uniformă şi zale.

Mai căutam încă la liceu listele cu rezultatele examenului bacalaureat – sesiunea iunie 1940 – când m-am întâlnit cu colegul Plopa Gheorghe, din Roşa, primul şi singurul coleg pe care îl întâlneam în aceste zile de restriște. Ne-am plimbat amândoi în uniforme kaki de elevi, căci alte haine nu aveam, prin oraş, în grădina publică la Dominic – parcul din spatele Mitropoliei – conducându-l în drumul spre Roşa şi ne întrebam dezorientați ce avem de făcut, cum să ne prezentăm noi la un examen de admitere fără nici o dovadă că am absolvit bacalaureatul, iar de diplome nici vorbă. Ne-am hotărât să mergem amândoi la Guvernământ, acolo fiind instalată noua conducere a profesorilor şi să ne interesăm de diplomele noastre de bacalaureat şi unde, când şi cum ne putem înscrie la o facultate.

La Palatul administrativ, unde era instalată noua conducere a provinciei răpite pentru a doua oară, am ajuns printre santinele pe la un birou de civili, spunând că suntem absolvenți de liceu, că am trecut examenul de bacalaureat în luna iunie şi am dori să ştim de unde putem ridica diplomele cu care să mergem să ne înscriem la admiterea într-o facultate.

Un civil, într-o limbă basarabeană ce aducea a românește, a întrebat la ce facultate dorim să mergem şi ce am dori să ajungem, ne-a mai spus că nu trebuie să ducem grijă, că trebuie să învățăm rusește şi când vom şti să vorbim rusește să ne întoarcem la el căci ne va înscrie la Harkov la ce facultate vom dori noi, doar că trebuie să dovedim încredere şi dragoste pentru patria noastră – Uniunea Sovietică. Am ieşit amândoi din Palat, ne-am aşezat pe o bancă din fața parcului „Arboroasa” gândindu-ne la cele spuse de celovec [om, aici în sensul de funcționar sovietic]. Atunci, ca şi cum ar fi „cântat cocoşul a treia oară”, mi-am adus aminte de vorbele mamei „ai carte, ai parte!”. Dar ce aveam eu acum după opt ani de trudă, lipsuri, foame şi muncă asiduă depusă în credința că-mi voi făuri un viitor mai bun, o viață mai omenească; ce mai rămânea din dorința mea de a-mi pune viața în slujba omului, a celor bolnavi şi suferinzi? Oprindu-mi ochii pe crucile de pe turnurile catedralei din stânga noastră în care de atâtea ori intrasem să mă rog la Dumnezeu să-mi ajute la examene, mi s-a luminat deodată mintea şi i-am spus lui Gheorghiță: „Hai, să te conduc spre casă, pentru că nu am unde merge”; până la noi ar fi fost vreo doisprezece kilometrii, în parcul Dominic ne-am oprit pe aceeaşi bancă pe care stătusem cu câteva zile mai înainte; i-am împărtăşit colegului meu gândul care-mi venise mai înainte în fața catedralei: „hai, să mergem în țara noastră, în România, căci vom găsi noi în cele din urmă oameni care să ne creadă, să ne înțeleagă, să ne ajute!”.

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

Era la mijlocul lunii iulie, era cald, căldură arzătoare, iar noi eram flămânzi, obosiţi şi foarte amărâţi de situaţia în care ajunsesem. Ne-am despărţit destul de târziu, după amiază; el a plecat la părinţii şi surorile lui, să le împărtăşească gândul nostru, eu am plecat de-a lungul străzii Române, cale de vreo patru kilometri la gazda mea, familia Todirean, oameni foarte cumsecade, plecaţi spre oraş din satul nostru ca să-şi poată ţine copiii la şcoală, să-şi câştige o existenţă mai uşor. Am stat cu ei de vorbă toată noaptea, urmând a doua zi să mă întâlnesc din nou cu colegul meu, Ghiţă, să ne sfătuim şi a rezultat că aceasta este singura noastră cale, pentru că rămânând aici, la ruşi, nu ar fi fost soarta care să ne surâdă nouă, românilor.

Timpul trecea, paza la frontieră se întărea; ruşii aveau instalaţii de semnalizare, câini şi pază întărită, încât orice clipă pierdută era în detrimentul nostru.

La întâlnirea mea cu Ghiţă din grădina publică, ultima întâlnire în acel loc din viaţa noastră, la 19 iulie 1940, am stabilit ferm că vom pleca în România, despărţindu-ne cu înţelegerea de a ne reîntoarce la gazda mea, pe strada Romană nr. 150, în data de 20 iulie, adică a doua zi; între timp eu am plecat acasă, la părinţi, să le aduc şi lor la cunoştinţă hotărârea pe care o luasem, să-mi iau rămas bun de la bunii mei părinţi, eu fiind cel mai mic dintre copii şi care urma să părăsesc şi eu casa părintească. Tata era la câmp, la coasă, peste Prut, iar mama scotea plăcintele din cuptor pentru că a doua zi era Sfântul Ilie; sărbătoare mare; acasă nu mai era nimeni, toţi fraţii erau în armată, Costică fusese dus de armata română în retragere, fratele Vasile[23] era la Paris; aşa că nu am avut de la cine să-mi mai iau rămas bun, decât de la mama. I-am spus că urma să plec cu un coleg în România; cum şi pe unde nici eu nu ştiam, dar că dimineaţa următoare urma să ne întâlnim la gazda mea din Cernăuţi. Mămuca nu a zis decât „Dumnezeu să vă ajute!", mi-a dat ceva să mănânc, parcă nişte găluşte în foi de sfeclă roşie peste care a pus smântână, dar nu am reuşit să înghit nimic, parcă-mi era gâtul sigilat. Mi-a pus în geanta de şcoală o plăcintă caldă, scoasă atunci din cuptor şi unsă cu zahăr, mi-a dat câteva ouă fierte şi ele în grabă şi un bulgăraş de brânză care se afla tocmai atunci în strecurătoare. Mama îmi ştia dorinţa de a mă face doctor şi deci era pregătită cu gândul că oricum voi pleca la Cluj sau la Iaşi, dar plecarea mea de acum era cu totul altceva, care nu putea şti unde şi pentru cât timp şi dacă vom mai reuşi vreodată să ne vedem. Însă eu mă grăbeam pentru că aveam de făcut drumul întors la Cernăuţi încă doisprezece kilometri, pe jos. Înainte de plecare, mama s-a urcat în pod, de unde s-a întors cu ceva în mână; era o sticlă de agheasmă cu care m-a stropit şi m-a binecuvântat să fiu păzit şi apărat de toate necazurile, să trec uşor dincolo şi să le dau de ştire îndată ce voi putea şi cum oi putea, apoi mi-a dat o Epistolie, o cărticică roşie, cu „Visul Maicii Domnului", pe care o avea mama din copilăria ei, spunându-mi să o port la mine mereu, să n-o las de lângă mine niciodată, că-mi va aduce noroc şi scăpare de orice necaz, boli sau greutăţi. I-am

[23] Gălătescu Vasile (14 februarie 1910 – 13 noiembrie 1966), jurist şi economist, doctor în economie al Universităţii din Paris. A lucrat la Banca Naţională a României, fiind implicat în realizarea reformelor monetare din anii 1937 şi 1952 – n. ed.

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)

sărutat mâna și am plecat repede să nu-mi vadă lacrimile, doar eram băiat mare și cu carte, așa cum își dorise atât de mult mama.

Ajuns la Cernăuți, noaptea târziu, n-am reușit să dorm aproape deloc, nu din pricina drumului lung făcut pe jos, dus-întors în luna lui iulie, nici din cauza foamei, neputând nimic înghiți, ci din cauza gândurilor și întrebărilor care-mi săgetau capul. Căci nu știam cum o să trecem noi peste frontieră, pentru că despre ea nu prea știam mai nimic. Este adevărat că prin luna mai, din acel an, când nu-i trecea nimănui prin gând că vom fi despărțiți de Rusia printr-o frontieră pe uscat, bunul nostru director Iliuț a organizat o excursie de o zi, cu un autobuz, la Cetatea Hotinului; fusesem luat și eu în această excursie, care nu m-a costat de altfel niciun ban. A fost prima și ultima excursie făcută împreună cu directorul liceului și câțiva profesori și vreo treizeci de elevi; atunci am văzut Nistrul, Cetatea Hotinului și casele de la Cristinești ale familiei Hajdeu, la întoarcere am văzut Cernauca și casele familiei Hurmuzachi, amintiri care nu se vor șterge din mintea mea decât odată cu mine. Dar ceea ce mi-a rămas în minte ca un fior, a fost vederea patrulelor de grăniceri de pe partea dreaptă a Nistrului, patrulele noastre, și dincolo, nu prea departe încât se vedeau foarte bine, grănicerii ruși, în uniforma lor cenușie, înarmați cu tot felul de arme și care ni se păreau – așa i-am văzut noi atunci – foarte fioroși. La gândul că s-ar putea să dau peste ei mă îngrozeam și îmi pierea orice elan.

Dis-de-dimineață, când abia se trăgeau zorile, bunul și neasemuitul meu tată era în curtea gazdei mele, așezat pe un butuc și aștepta să mă vadă înainte de a pleca spre necunoscut. Nici el nu dormise toată noaptea. Când s-a întors acasă de la cosit și a auzit că și eu, ultimul dintre copiii care-i mai rămăsese acasă și cel mai mic, vreau să plec, nu l-a răbdat sufletul și a plecat după miezul nopții spre Cernăuți, să mă binecuvânteze înainte de plecarea mea cine știe pe unde și pentru cine știe câtă vreme. A venit și colegul meu, Gheorghiță Plopa; am mai zăbovit cu toții puțin și, luându-ne rămas bun de la toți, m-am apropiat de bunul meu tată, care a stat tot timpul acesta în picioare contemplând clipa, i-am sărutat mâna, iar el cu lacrimi în ochi m-a sărutat pe frunte, pentru prima și ultima oară din viața mea. Apoi, binecuvântându-ne pe amândoi, ne-a spus „Dumnezeu să vă aibă în pază!”, urmărindu-ne cu privirea până ce am dispărut după ogoarele cu porumb înalt și verde ca buratecul.

BDD-A32646 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:45 UTC)